

УДК 334.021.1 - 336.025

Коваль Я.Б.

АЛГОРИТМ РОБОТИ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У СФЕРІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

У статті розглянуто види та форми роботи громадських інституцій у сфері розвитку підприємництва, їх вплив на формування та реалізацію державної політики розвитку підприємництва в Україні. На основі аналізу форм та ефективності методів роботи громадських організацій та об'єднань в даному напрямку, розроблено пропозиції щодо запровадження алгоритму роботи громадських інституцій щодо розвитку малого підприємництва, в тому числі мікропідприємництва.

Ключові слова: *громадські інституції, форми та методи роботи, підприємство, мікропідприємство, вплив громадського сектору на державну політику розвитку підприємництва, алгоритм роботи.*

Постановка проблеми. В умовах розбудови в Україні ринкової економіки соціального спрямування відносини між державними органами та інститутами громадянського суспільства, як ключові і визначальні для розвитку громадянського суспільства, перебувають у затяжному, перехідному, законодавчо, системно і методично невизначеному стані. З одного боку, вже накопичилася значна кількість позитивних тенденцій: зростає рівень самоорганізації та активності громадських об'єднань, запроваджено процедури залучення громадськості в процеси розробки і впровадження державної політики, серед державних службовців зростає усвідомлення необхідності громадського втручання, аналізу та контролю дії владних рішень. Однак через відсутність механізму систематичного розповсюдження знань про ці відносини заради обміну досвідом, якісного навчання громадських організацій випробуваними формами, засобами і процедурами впливу на діяльність органів влади, призводить до відсутності якісного соціального діалогу між трьома секторами суспільства – державного, підприємницького та громадського. Виникла потреба у інформаційно-аналітичному та консультативно-методичному врегулюванні - вибіркового, ін'єкційного втручання з метою активізації розвитку громадських інституцій та підприємницьких структур.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. На нашу думку не достатньо вивчено потенціал впливу громадських інституцій на формування державної політики, зокрема в сфері розвитку підприємництва в Україні.

Вплив громадських організацій на суспільно-економічне життя країни та його особливості, зокрема розвиток підприємництва, знайшли відображення в працях таких вчених, як Т. Акимов, О. Вінніков, В. Геєць, С. Кириченко, А. Колодій, Р. Краплич, З. Смирнов, Л. Беззубко, Б. Беззубко, С. Рева, В. Безчасний, однак вважаємо, що питання використання потенціалу громадських інституцій в сфері розвитку підприємництва в Україні потребує подальшого детального та глибокого вивчення.

Метою статті є дослідження доцільності та ефективності механізмів впливу громадських організацій та об'єднань різних рівнів на державну політику розвитку підприємництва в Україні та формування пропозицій щодо створення алгоритму роботи громадських організацій в сфері розвитку малого та середнього підприємництва в тому числі мікропідприємництва.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Закону України «Про об'єднання громадян» від 16 червня 1992 року №2460-ХІІ із змінами та доповненнями до нього «громадською організацією є об'єднання громадян для задоволення та захисту своїх законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших спільних інтересів» (стаття 3 Закону). Згідно зі статтею 9 Закону «об'єднання громадян України утворюються і діють з всеукраїнським, місцевим та міжнародним статусом. До всеукраїнських об'єднань громадян належать об'єднання, діяльність яких поширюється на територію всієї України і які мають місцеві осередки у більшості її областей. До місцевих об'єднань належать об'єднання, діяльність яких поширюється на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці або регіону. Територія діяльності самостійно визначається об'єднанням громадян. Громадська організація є міжнародною, якщо її діяльність поширюється на територію України і хоча б однієї іншої держави». Стаття 10 Закону свідчить про те, що «об'єднання громадян мають право на добровільних засадах засновувати або вступати між собою в спілки (союзи, асоціації тощо), укладати між собою угоди про співробітництво і взаємодопомогу» [5]. Громадські об'єднання підприємців – це свідомо консолідація зусиль представників малого та середнього бізнесу, об'єднання в цілях відстоювання своїх інтересів Вони є ключовим і дуже дієвим елементом інфраструктури підтримки підприємництва. Це цікавий і мобільний інститут, який діє на засадах добровільності і самоврядності. Процес створення громадських структур підприємців в Україні нерозривно пов'язаний із відродженням України як самостійної незалежної держави та з розвитком малого бізнесу як окремої галузі народного господарства. Кількість підприємців, які входять до складу громадських організацій, значно збільшується протягом часу, так само як і сама кількість громадських організацій. Від винятково захисних функцій поступово здійснюється перехід до наступної стадії – цивілізованому лобіюванню інтересів малого і середнього бізнесу в органах влади.

Громадські об'єднання підприємців демонструють здатність та бажання конструктивно співпрацювати із владою в тих заходах, які спрямовані на розбудову малого та середнього підприємництва. Шляхом активної участі представників громадських організацій у складі дорадчих рад, комітетів, комісій, які створені при інститутах виконавчої влади різного рівня, об'єднання намагаються впливати на рішення, які стосуються підприємництва, брати активну участь у підготовці нових законопроектів, постанов, оскільки вони розуміють, що краще внести зміни на стадії підготовки того чи іншого законопроекту, постанови, а ніж намагатися скасувати ті рішення, які вже було прийнято. Діяльність громадських організацій є необхідною для сьогодення

України. У цьому переконанні 76 % наших співвітчизників, свідчать результати соціологічного дослідження Міжнародної фундації виборчих систем. (IFES) в Україні. Кількість українців, які вважають, що робота громадських організацій є необхідною з кожним роком зростає. Так, у 2005 році такої дотримувались 41 % респондентів в усіх регіонах України. Однак, як показують дослідження поняття про діяльність громадських організацій в пересічних громадян України є досить розмитим. Хоча 66% українців заявили, що громадські організації займаються проблемами, якими не хоче займатись влада, проте 28 % респондентів схильні вважати, що такі організації роблять те, що приносить їм вигоду, а не суспільству. Важливо зазначити, що останнім часом в Україні спостерігається позитивна динаміка кількісного зростання громадських організацій. Так, станом на 1 січня 2009 року в Україні зареєстровано громадських організацій та їх осередків-59321, у 2008 році-54862, у 2007 році-48816, у 2006 році-46682. У 2010 році згідно з «Реєстром громадських організацій» налічувалось 3072 легальних організації із Всеукраїнським та міжнародним статусом [7]. Суттєвим, по першій погляд кроком на покращення державно-підприємницьких відносин стало прийняття Закону України «Про державно-приватне партнерство». Даний акт врегулював основні принципи здійснення партнерських відносин між державними органами і приватними підприємцями, визначив їх принципи, встановив договірні засади взаємодії [3]. Проте, згаданий Закон України досі не запрацював, а підприємці і надалі залишаються незахищеними перед бездіяльністю чиновників і корупцією. Для захисту своїх інтересів підприємцям варто об'єднуватись у громадські організації і виступати єдиним фронтом. Доволі активно у цій сфері виступає Рада підприємців при Кабінеті Міністрів України, яка є дорадчим органом при Уряді. До складу Ради входять представники більшості громадських організацій підприємців і великих бізнес-структур [13]. За минулий рік Рада надала юридичну допомогу більше 340 підприємцям які до не звернулись.

Одним з основних принципів державної регуляторної політики визначено прозорість та врахування громадської думки, що дозволяє громадськості та неурядовим організаціям використовувати норми Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» від 11 вересня 2003 року № 1160-IV, що дає можливість значно підвищити ефективність участі громадян, неурядових організацій, суб'єктів господарювання та їх об'єднань у формуванні та реалізації державної політики як на центральному так і на місцевому рівнях [4].

З метою відстоювання своїх професійних інтересів, лобіювання внесення змін до чинного законодавства, прийняття чи відміни відповідних рішень органів державної виконавчої влади, актів регуляторного впливу підприємці створюють громадські організації, об'єднання, відповідно до сфери діяльності. Дані громадські організації підприємців можна умовно виділити на кілька груп, а саме:

1. Об'єднання, що займаються майновими питаннями: Всеукраїнська асоціація управління інвестиціями, Асоціація ріелтерів України, Асоціація

інвестиційного бізнесу, Фонд соціального захисту та післяприватизаційної підтримки колективних та приватизованих власників тощо. Надання консультаційних послуг: Асоціація консультаційних фірм України “Укрконсалтинг”, Ліга страхових організацій України, Українська асоціація маркетингу, Українська асоціація якості тощо.

2. Громадські організації, які об’єднують мережу закладів інфраструктури з питань підтримки малого та середнього бізнесу: Українська асоціація бізнес-інкубаторів та інноваційних центрів, Всеукраїнська асоціація лізингу «Укрлізинг», Національна асоціація кредитних спілок, Товарно-сировинна біржа малих підприємств «БІМП» тощо. Громадські організації за соціальною спрямованістю: Асоціація працездатних інвалідів, Всеукраїнська асоціація жінок-підприємців, Рада молодих підприємців України, Українська міжнародна благодійна федерація ділових жінок «Либідь», Всеукраїнське громадське об’єднання «Нова генерація», Українська ліга молодих підприємців тощо.

3. Громадські організації за інтересами: Об’єднання підприємців-християн, Всеукраїнське жіноче товариство ім. О. Теліги, Всеукраїнська асоціація соціального і економічного та культурного співробітництва тощо. Громадські організації за національними ознаками: Асоціація підприємців, торговців та промисловців «Українсько-Ізраїльська торгова палата», Міжнародна громадська організація «Торговий дім Україна – В’єтнам», Союз українок, Об’єднання громадян «Міжнародна асоціація греків-підприємців» та інші. 4. Об’єднання по регіонах: Громадська організація «Ділова спілка півдня України», Підприємницька Рада Сумщини, Об’єднання підприємців Харківської області «Слобожанщина», Закарпатська обласна Асоціація угорських підприємців, Ліга підприємців Тернопільщини тощо. З підтримки міжнародного бізнесу: Асоціація сприяння міжнародному бізнесу, Європейська асоціація бізнесу (ЄВА) тощо [1]. Низка благодійних організацій та фондів інших держав працюють на території України та підтримують діяльність громадських організацій: Міжнародний Фонд «Відродження», Альянс Партнерства Каунтерпарт, Дім свободи в Україні. Безпосередньо підтримкою розвитку підприємництва та громадських організацій підприємців займаються: Міжнародні програми економічного розвитку Інституту «Відкрите суспільство», Суспільний Добровільний Фонд «Науково-технологічний парк» та БІЗПРО за підтримкою Агентства Міжнародного розвитку США (USAID) через Winrock Internation, Міжнародний фонд соціальної адаптації, Американсько-Українська Програма «Розвиток Бізнес Інкубаторів в Україні» (ВІД) за фінансової підтримки USAID тощо. Однак, вважаю, що разом з тим, вплив громадських об’єднань підприємців на темпи розвитку малого і середнього бізнесу ще не є достатньо потужним. Можливості підприємництва надто мало використовуються у вирішенні питань бідності, безробіття, наповнення державних і місцевих бюджетів, насичення товарних ринків, розв’язання соціально-побутових проблем. Також вважаю, що при розробці та впровадженні стратегічно обґрунтованого та налагодженого алгоритму дій громадських організацій в сфері розвитку середнього та малого підприємництва, в тому числі мікропідприємництва їх діяльність в даному

напрямку буде більш наглядною та результативною [9]. Отже, доцільно зазначити, що станом на сьогоднішній день громадські інституції можуть запропонувати підприємцям:

- правову підтримку і захист їхніх економічних, професійних, соціальних інтересів;

- консультаційно-юридичну, інформаційну допомогу, консультації і аудиторське обслуговування, централізоване забезпечення усією необхідною інформацією з коментарями про закони, постанови, інструкції, наприклад запровадження інституту волонтерів податкової служби України (громадських податкових консультантів) тощо.

- навчання й підвищення кваліфікації, професіоналізму підприємців, проведення конгресів, конференцій, семінарів, симпозіумів, ділових зустрічей, консультацій з правових питань, ведення бухгалтерського обліку, оподаткування;

- сприяння в інвестуванні виробництва, промислової кооперації, розвитку торгової діяльності;

- встановлення прямих зв'язків між фірмами й малими підприємствами, діловими колами України та іноземних держав;

- залучення донорських коштів для розвитку підприємництва, шляхом реалізації грантових програм та проектів;

- забезпечення участі у процесі прийняття рішень керівництвом органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування щодо впровадження державної політики розвитку підприємництва, прийнятті регуляторних актів, шляхом функціонування громадських рад та інших дорадчих органів за участю представників громадського сектору, проведення громадської експертизи та громадського контролю за діяльністю органів державної виконавчої влади щодо розвитку підприємництва в Україні.

Висновки. Враховуючи наведені вище аргументи та результати досліджень в даному напрямку вважаємо, що станом на сьогоднішній день громадські інституції не повністю використовують свій потенціал та можливості щодо розвитку підприємства в Україні. Робота, яка проводиться в даному напрямку громадськими інституціями не завжди має системний характер, окремі її сегменти не завжди є взаємопов'язаними та взаємодоповнюючими. Тому, зважаючи на вказане вище нами запропоновано алгоритм роботи громадських організації щодо стимулювання розвитку підприємництва (рис. 1).

Рис. 1. Алгоритм роботи громадської організації щодо розвитку підприємництва

Алгоритм роботи громадських організацій щодо розвитку підприємництва – це формування відповідної системи, циклічність функціонування якої забезпечує розвиток підприємництва, фінансових та

матеріально-технічних, організаційних можливостей самої громадської організації як зворотного зв'язку.

Отже, громадська організація відкриває спеціальний рахунок(рис. 1), на який поступають кошти з ряду джерел, не заборонених чинним законодавством України, а саме: членські внески; добровільні пожертви від громадян та організацій; донорські кошти, залучені громадською організацією; частина прибутків підприємств, заснованих громадською організацією; інші джерела доходів, не заборонених чинним законодавством.

За рахунок коштів, які акумулюватимуться на вказаному вище рахунку, громадські організації будуть спроможні проводити наступну діяльність:

1. Надавати членам громадської організації цільової тимчасову фінансову допомогу для започаткування власної справи з поверненням у встановлені терміни. Терміни повернення коштів передбачаються в укладеному договорі, також даним договором обумовлюється розмір членських внесків, які будуть перераховуватись на рахунок громадської організації з майбутніх прибутків у вигляді членських внесків. На відміну від принципу роботи кредитних спілок, які також є громадськими організаціями, в даній схемі не передбачається надання позики з відповідною встановленою кредитною ставкою, а також не залучаються кошти членів громадської організації як депозитні влади.

2. Надавати фізичним та юридичним особам організаційно-юридичну, інформаційну та фінансову допомогу у створенні суб'єктів господарювання.

У даному випадку крім безпосередньої фінансової допомоги за рахунок коштів громадської організації при необхідності можуть оплачуватись послуги залучених фахівців (юристів, соціологів, аудиторів, технічних консультантів та ін.). Дані відносини також оформлятимуться відповідною угодою як і у вище вказаному варіанті;

3. Створювати тренінгові центри, бізнес-інкубаторів, надавати міні-гранти фізичним особам для проведення навчально-тренінгової діяльності з питань відкриття власної справи, підготовки бізнес-планів, залучення науковців для розробки та впровадження інновацій. У світовій практиці ефективною формою реалізації інноваційних розробок є малий інноваційний бізнес, який розвивається в інноваційних структурах, що підтримують на пільгових умовах ініціативну форму малого інноваційного підприємства. Таким середовищем є бізнес-інкубатори, технопарки, технополіси та інші інноваційні структури, де представлені наука, виробництво, сфера управління тощо [8].

4. Створювати та поширювати соціальну рекламу з питань стимулювання розвитку підприємництва, пропаганда розвитку малого та середнього бізнесу. Зокрема, знімати документальні тематичні фільми про успішних підприємців, які ділитимуться своїм досвідом відкриття власної справи, виготовлення бігбордів, сіті-лайтів, інформаційних буклетів з метою пропаганди відкриття власної справи як надійного та стабільного джерела прибутку, формування сприятливої громадської думки щодо розвитку підприємницької діяльності, одною з основних ознак якої є самостійність. Це означає, що підприємці мають право здійснювати самостійно будь-яку діяльність відповідно до потреб ринку, на власний розсуд приймати відповідні рішення [14].

5. Оплачувати послуги залучених спеціалістів при здійсненні громадської експертизи та громадського контролю за роботою органів державної виконавчої влади з питань розвитку підприємництва, участь у розробці та прийнятті регуляторних актів.

Отже, в Україні є передумови для активізації громадських роботи громадських інституцій в сфері розвитку підприємництва. Фахова координація зусиль громадських організацій та ініціатив зацікавлених органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування в даному напрямку сприятиме формуванню інноваційних підходів до розробки та впровадження державної політики розвитку підприємництва в Україні.

Список використаних джерел:

1. Аналітичний цент Академія [Ел.джерело] / аналітика / Режим доступу: <http://www.academia.org.ua/?p=250>. станом на 12.12.2011.

2. Беззубко Л.В., Беззубко Б.І. Взаємодія підприємців, органів влади та громадських організацій [Беззубко Л.В., Беззубко Б.І.] // Економічний вісник НТУУ «КПІ» Журнал Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». - №6. – 2009. – с. 45.

3. Закон України «Про державно-приватне партнерство» [закон] / від 1 липня 2010 року N 2404-VI.

4. Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» [закон] / від 11 вересня 2003 року № 1160-IV.

5. Закон України «Про об'єднання громадян» [закон] / від 6 червня 1992 року №2460-XII.

6. Колодій А. Ф. На шляху до громадянського суспільства. Теоретичні засади й соціокультурні передумови демократичної трансформації в Україні [Колодій А. Ф.] /: Монографія. – Львів: Червона калина, 2002. – 408 с.

7. Науковий блог НаУ «Острозька академія»., [ел. джерело] // Режим доступу: <http://naub.org.ua/> станом на 12.12.2011.

8. Проблеми формування та реалізації конкурентної політики: аспекти молодіжного підприємництва. [доповідь] / Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. –Львів: ТЗОВ «Компанія «Манускрипт»,2009. – 404 с.

9. Проект Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» [пр.закону] / від 22.09.2011 року. (прийнятий ВРУ, зараз опрацьовуються пропозиції, подані Президентом України).

10. Регуляторна політика для неурядових організацій. Путівник. [Д.В. Ляпіна, К.М. Ляпіна] / За ред. Д.В. Ляпіна та К.М. Ляпіної. – К.: Інститут Конкурентного Суспільства. – 2008. – 44 с.

11. Регіональна програма розвитку малого підприємництва у Львівській області на 2009-2010 роки [ел.джерело] // Режим доступу: <http://www.lvivbiz.com/article.php?id=5&article=228> станом на 15.12.2011р.

12. Розвиток підприємництва в Україні: економіко-правове забезпечення. [доповідь] / Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (13-14

грудня 2007, м. Львів) / Відп. Ред. д.е.н., проф. О.Є.Кузьмін.-Львів: НВФ «Українські технології», 2007. – 364с.

13.Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 р. № 1227-р «Про затвердження складу Ради підприємців при Кабінеті Міністрів України».

14.Романюк Н.І., Кашуба О.М. Як розпочати власний бізнес: практичні рекомендації та нормативно-правові документи. [Романюк Н.І., Кашуба О.М.] – Львів: Астролябія, 2009. – 232 с.

Подано до редакції 10 лютого 2012 року

Koval Y.B.

Algorithm of work of public organizations in sphere of enterprises development in Ukraine

In the article kinds and forms of work of public institutes are considered in the field of development of enterprise, their influence on forming and realization of public policy of development of enterprise in Ukraine. On the basis of analysis of forms and efficiency of methods of work of public organizations and associations in this direction, suggestions are worked out in relation to the input of algorithm of work public institutions in relation to development of small enterprise, including micko -enterprise.

Key words: *public institutions, forms and methods of work, enterprise, micko -enterprise., influence public to the sector on the public policy of development of enterprise, algorithm*

Коваль Я.Б.

Алгоритм работы общественных организаций в сфере развития предпринимательства в Украине

В статье рассмотрены виды и формы работы общественных институций в сфере развития предпринимательства, их влияние на формирование и реализацию государственной политики развития предпринимательства в Украине. На основе анализа форм и эффективности методов работы общественных организаций и объединений в данном направлении, разработаны предложения относительно ввода алгоритма работы общественных институций относительно развития малого предпринимательства, в том числе микропредпринимательство.

Ключевые слова: *общественные институции формы и методы работы, предпринимательство, микропредпринимательство, влияние общественного сектору на государственную политику развития предпринимательства, алгоритм работы.*

Коваль Ярослав Богданович – здобувач Інституту регіональних досліджень НАН України.